

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
Західноукраїнський національний університет
Навчально-науковий інститут новітніх освітніх технологій
Кафедра менеджменту, публічного управління та персоналу

ЧУМАК ВОЛОДИМИР ВІКТОРОВИЧ

Удосконалення роботи депутатів місцевих рад

спеціальність 281 «Публічне управління та адміністрування»
освітньо-професійна програма - Публічне управління та адміністрування
Кваліфікаційна робота

Виконав студент групи ПУАзм-21
Чумак Володимир Вікторович

Науковий керівник:
к. н. з держ. упр., доцент Антонюк Віктор Васильович

ТЕРНОПІЛЬ – 2025

ЗМІСТ

ВСТУП.....	3
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИКО-МЕТОДИЧНІ ЗАСАДИ УДОСКОНАЛЕННЯ РОБОТИ ДЕПУТАТІВ МІСЦЕВИХ РАД	6
1.1. Поняття, зміст та правові засади діяльності депутатів місцевих рад.....	6
1.2. Принципи, форми та методи організації роботи депутатського корпусу	11
РОЗДІЛ 2. АНАЛІЗ ТА ОЦІНКА СУЧАСНОГО СТАНУ РОБОТИ ДЕПУТАТІВ МІСЦЕВИХ РАД	19
2.1. Склад та організація роботи депутатського корпусу Свалявської міської територіальної громади	19
2.2. Оцінка ефективності інструментів депутатської діяльності у досліджуваній громаді	26
РОЗДІЛ 3. ШЛЯХИ ТА ІНСТРУМЕНТИ УДОСКОНАЛЕННЯ ДІЯЛЬНОСТІ ДЕПУТАТІВ МІСЦЕВИХ РАД	33
3.1. Цифровізація депутатської діяльності та застосування електронних сервісів у взаємодії з громадянами	33
3.2. Удосконалення організаційно-управлінських механізмів роботи депутатів	38
ВИСНОВКИ.....	48
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	51

ВСТУП

Актуальність теми. Місцеве самоврядування є основою демократичного устрою держави, адже забезпечує реалізацію інтересів населення та ефективно управління розвитком громад. Важливу роль у цьому відіграють депутати місцевих рад – обрані представники жителів, які ухвалюють рішення щодо соціально-економічного розвитку територій, якості послуг та взаємодії влади з громадянами. Сучасні умови, зокрема децентралізація, цифровізація та зростання громадської активності, висувають до депутатів нові вимоги щодо прозорості, професійності та результативності. Проте на практиці часто спостерігаються проблеми – недостатня поінформованість, нерівномірна участь у засіданнях, слабка комунікація з громадою та недоліки в організації роботи рад. Це зумовлює потребу в удосконаленні депутатської діяльності. Актуальність теми полягає в тому, що рівень професійності та відповідальності депутатів визначає якість управлінських рішень, розвиток громад і довіру населення до влади. Тому покращення організації їх роботи є важливою умовою зміцнення місцевого самоврядування та забезпечення сталого розвитку територій.

Аналіз останніх досліджень та наукових праць. Дослідженнями проблем організації та удосконалення діяльності депутатів місцевих рад активно займаються вітчизняні науковці та практики, серед яких Т. Дерун, О. Огороднік, Б. Балюк, А. Швець, І. Омелько, С. Серьогін та інші. У своїх працях вони розкривають правові засади діяльності депутатів, форми їх роботи, питання підзвітності, відповідальності та взаємодії з громадою. Однак, незважаючи на вагомий внесок зазначених авторів у розвиток теорії та практики місцевого самоврядування, проблеми підвищення ефективності діяльності депутатського корпусу залишаються актуальними.

Мета дослідження. Метою кваліфікаційної роботи є обґрунтування теоретичних засад, аналіз сучасної практики та розроблення пропозицій щодо

підвищення ефективності роботи депутатів місцевих рад. Для досягнення мети визначено такі завдання:

- дослідити сутність та правові засади діяльності депутатів місцевих рад;
- проаналізувати принципи, форми та методи організації роботи депутатського корпусу місцевих рад;
- дослідити склад депутатів у Свалявській міській територіальній громаді та організацію їх роботи;
- проаналізувати та провести оцінку ефективності інструментів депутатської діяльності у досліджуваній громаді;
- розробити пропозиції щодо цифровізації депутатської діяльності та застосування електронних сервісів у взаємодії з громадянами;
- подати пропозиції щодо удосконалення організаційно-управлінських механізмів роботи депутатів.

Об'єктом дослідження є діяльність депутатів у Свалявській міській територіальній громаді.

Предметом дослідження виступають механізми та організаційні інструменти удосконалення роботи депутатського корпусу в умовах сучасного розвитку територіальних громад.

Методи дослідження. У дослідженні застосовано такі методи: аналіз і синтез – для опрацювання наукових джерел та нормативно-правових актів; порівняльно-правовий метод – для зіставлення підходів до організації діяльності депутатів; статистичний метод – для обробки кількісних даних про склад депутатського корпусу та їх участь у роботі ради; соціологічні методи (опитування, інтерв'ю) – для оцінки комунікації депутатів із громадою та результативності їхньої діяльності; метод експертних оцінок – для аналізу позицій фахівців щодо проблем і викликів депутатської діяльності; системний підхід – для комплексного вивчення організаційно-управлінських механізмів; метод узагальнення – для формування пропозицій щодо підвищення ефективності роботи депутатів місцевих рад.

Інформаційною базою дослідження є нормативно-правові акти України, офіційні документи та матеріали Свалявської міської територіальної громади, статистичні дані, наукові праці українських дослідників, а також результати опитувань, інтерв'ю й аналітичні матеріали, що стосуються діяльності депутатів місцевих рад.

Практична значення одержаних результатів дослідження полягає у можливості використання пропозицій для підвищення ефективності роботи депутатів місцевих рад, удосконалення організаційно-управлінських механізмів їх діяльності та покращення взаємодії з громадою.

Апробація. За результатами дослідження опубліковано тези доповідей на тему «Поняття та сутність депутатської діяльності в органах місцевого самоврядування» у збірнику тез доповідей X Ювілейної науково-практичної конференції студентів та молодих вчених з міжнародною участю «Актуальні проблеми економіки, підприємництва та управління на сучасному етапі» (20 листопада 2025, м. Тернопіль) та «Нормативно-правове регулювання прав, обов'язків та гарантій депутатів місцевих рад України» у Збірнику тез доповідей наукової конференції молодих вчених, аспірантів та студентів кафедри менеджменту, публічного управління та персоналу «Інноваційні технології в менеджменті та публічному управлінні» (Тернопіль, 27 листопада 2025року).

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИКО-МЕТОДИЧНІ ЗАСАДИ УДОСКОНАЛЕННЯ РОБОТИ ДЕПУТАТІВ МІСЦЕВИХ РАД

1.1. Поняття, зміст та правові засади діяльності депутатів місцевих рад

Діяльність депутатів місцевих рад є однією з ключових форм реалізації принципу народовладдя, оскільки забезпечує участь громадян у вирішенні питань місцевого значення через обраних ними представників. У науковій літературі депутат місцевої ради визначається як суб'єкт політико-правових відносин, який отримує від виборців мандат довіри та уповноважений здійснювати представницькі, нормотворчі, контрольні та організаційні функції в межах компетенції органів місцевого самоврядування [1]. Такий підхід дозволяє розглядати депутатську діяльність як інституційно закріплений механізм забезпечення ефективного функціонування місцевої демократії [14].

Теоретичні напрацювання науковців охоплюють широкий спектр аспектів означеної проблематики, зокрема визначення таких категорій, як «депутат місцевої ради» та «конституційний статус депутата місцевої ради», аналіз складових цього статусу, а також обґрунтування необхідності вдосконалення правового регулювання у цій сфері. Наприклад, О. Чернецька [33] зазначає, що депутат місцевої ради є суспільним діячем, уповноваженим виборним представником територіальної громади та рівноправним учасником представницького органу місцевого самоврядування, який вирішує питання місцевого значення згідно з Конституцією, законами України та актами органів місцевого самоврядування. У своїх дослідженнях науковиця підкреслює специфіку правового становища депутата як громадського діяча, що має повноваження представляти громаду та діяти в межах визначених норм права. Саме депутат місцевої ради уповноважений розглядати й вирішувати питання,

що належать до компетенції місцевого самоврядування, на підставі Конституції, законодавства України та локальних актів [33].

У Енциклопедії державного управління термін «депутат місцевої ради» трактується як рівноправний, представницький та уповноважений член органу місцевого самоврядування, який представляє інтереси сільської чи міської територіальної громади та обирається громадянами на основі загального, рівного та таємного голосування строком на п'ять років [5]. Відповідно ж до статті 2 Закону України «Про статус депутатів місцевих рад», депутат є представником територіальної громади і виборців певного округу. Він зобов'язаний відображати та відстоювати інтереси громади й працювати в інтересах виборців свого округу, виконуючи їхні доручення у процесі реалізації місцевого самоврядування [16].

Узагальнюючи наведені підходи до визначення поняття «депутат місцевої ради», можна стверджувати, що ключовою рисою цього суб'єкта є його повноважність і рівноправність як представника місцевої громади, яка делегує йому право діяти від її імені. Правовий статус депутата має низку особливостей, важливих для розуміння сутності представницької влади, що втілює волю та законні інтереси населення. У тлумаченні терміну «статус» у словниках наголошується, що йдеться про правове становище громадян, державних або громадських органів, міжнародних інституцій тощо [2]. У контексті діяльності депутата місцевої ради цей статус постає як цілісна, внутрішньо узгоджена система елементів, яка охоплює нормативно визначені характеристики публічної особи, її ролі в органах самоврядування, функцій та повноважень [33].

Саме ж поняття «депутатська діяльність» охоплює сукупність прав і обов'язків, форм і процедур, спрямованих на реалізацію інтересів територіальної громади. Згідно із Законом України «Про статус депутатів місцевих рад» [16], депутат зобов'язаний діяти в межах Конституції України [18] та інших законів, дотримуючись принципів законності, гласності, доброчесності та служіння інтересам громади. Нормативно визначений статус

депутата формує правове підґрунтя його діяльності та визначає механізми реалізації депутатських повноважень.

Зміст депутатської діяльності обумовлений її комплексним характером, який поєднує правові, політичні, соціальні та управлінські аспекти. У практичній площині ця діяльність включає участь у пленарних засіданнях ради, роботу в постійних комісіях, підготовку та ухвалення локальних нормативно-правових актів, організацію роботи з виборцями, формування та реалізацію місцевої політики, а також контроль за діяльністю виконавчих органів місцевого самоврядування. Такий багатовимірний характер повноважень вимагає від депутата високого рівня професійної компетентності та етичної відповідальності.

Сутність депутатської діяльності розкривається через її основні структурні компоненти:

- представницький компонент, що передбачає вираження волі виборців та врахування інтересів територіальної громади при ухваленні рішень;
- правотворчий компонент, який полягає в участі у формуванні нормативної бази громади, ухваленні місцевих програм, бюджетів та інших рішень;
- контрольний компонент, спрямований на забезпечення прозорості й ефективності діяльності виконавчих органів ради та комунальних підприємств;
- організаційно-координаційний компонент, що охоплює участь у роботі постійних комісій, підготовку проєктів рішень, здійснення депутатських запитів і звернень;
- комунікаційно-соціальний компонент, який забезпечує взаємодію з громадськістю, опрацювання звернень громадян, проведення прийомів.

Правові засади діяльності депутатів місцевих рад визначаються комплексом нормативно-правових актів, серед яких провідне місце займають Конституція України[18], Закон України «Про місцеве самоврядування в Україні» [14], Закон України «Про статус депутатів місцевих рад» [16], регламенти відповідних рад та інші акти, що врегульовують порядок їхньої

роботи. Ці документи визначають гарантії депутатської діяльності, умови реалізації повноважень, механізми контролю та відповідальності, а також принципи відкритості й підзвітності депутатів перед громадою. Основні нормативно-правові акти, які визначають правові засади діяльності депутатів місцевих рад України подано у табл. 1.1.

Таблиця 1.1

Основні нормативно-правові акти, які визначають правові засади діяльності депутатів місцевих рад України

Нормативно-правовий акт	Характеристика (що регулює)
Конституція України [18]	Визначає загальні засади місцевого самоврядування; гарантує права територіальних громад; встановлює принципи діяльності органів місцевого самоврядування та статусу депутатів.
Закон України «Про місцеве самоврядування в Україні» [14]	Основний закон у сфері місцевого самоврядування. Визначає повноваження місцевих рад, статус депутатів, їх права, обов'язки, форми роботи, контрольні функції, гарантії діяльності.
Закон України «Про статус депутатів місцевих рад» [16]	Спеціальний закон про депутатів. Містить детальне регулювання прав і обов'язків депутатів, норм депутатської етики, повноважень у окрузі, взаємодії з виборцями, гарантії діяльності.
Закон України «Про вибори депутатів місцевих рад та сільських, селищних, міських голів»	Визначає порядок формування депутатського корпусу: виборчу систему, процедуру висунення, реєстрації та обрання депутатів місцевих рад.
Виборчий кодекс України [3]	Нормує виборчий процес, порядок заміщення мандатів, припинення повноважень депутатів, інші виборчі процедури щодо формування місцевих рад.
Закон України «Про службу в органах місцевого самоврядування» [15],	Регулює питання роботи апарату ради та взаємодії з депутатами; визначає вимоги до посадових осіб, які забезпечують роботу депутатів.
Закон України «Про забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків» [12]	Містить норми щодо гендерної рівності в органах влади, у тому числі серед депутатів місцевих рад.
Закон України «Про доступ до публічної інформації» [11]	Регулює відкритість у діяльності рад та обов'язок депутатів забезпечувати доступ громадян до інформації.
Кодекс України про адміністративні правопорушення [19] та Кримінальний кодекс України [20]	Визначають відповідальність депутатів за порушення законодавства, корупційні та інші правопорушення.
Закон України «Про запобігання корупції»	Регулює вимоги щодо декларування, конфлікту інтересів, етичних норм для депутатів місцевих рад.

Примітка. Складено автором за результатами дослідження зазначених нормативних актів.

Правові засади діяльності депутатів місцевих рад в Україні формуються комплексною системою нормативно-правових актів, які охоплюють конституційний, законодавчий та локальний рівні регулювання.

У центрі цієї системи знаходиться Конституція України, що визначає загальні принципи місцевого самоврядування, статус територіальних громад і засади діяльності органів місцевої влади. На її положення спирається базовий Закон «Про місцеве самоврядування в Україні»[14], який встановлює структуру, повноваження і порядок роботи місцевих рад та їх депутатів. Спеціальним нормативним актом є Закон «Про статус депутатів місцевих рад»[16], який детально регламентує права та обов'язки депутатів, їх взаємодію з виборцями, форми депутатської діяльності та гарантії виконання мандата. Процедури формування депутатського корпусу та припинення повноважень регулює Виборчий кодекс України, що забезпечує демократичні механізми обрання депутатів.

Важливу роль відіграють закони, які встановлюють етичні стандарти, антикорупційні вимоги, відкритість та підзвітність діяльності депутатів, зокрема Закон «Про запобігання корупції»[13] та Закон «Про доступ до публічної інформації»[11]. Організаційні деталі роботи депутатів конкретної ради визначаються регламентом відповідної місцевої ради, що діє як локальний правовий акт. Таким чином, нормативно-правове забезпечення діяльності депутатів місцевих рад є багаторівневим, системним і взаємопов'язаним, що дозволяє забезпечити належне функціонування місцевого самоврядування, ефективне виконання депутатами своїх повноважень та дотримання принципів демократії, прозорості й відповідальності перед громадою.

Отже, депутат місцевої ради є уповноваженим представником територіальної громади, який реалізує її інтереси через участь у розв'язанні питань місцевого значення. Його діяльність має комплексний характер і включає представницькі, нормотворчі, контрольні та організаційні функції. Правовий статус депутата формується системою нормативно-правових актів, серед яких провідне місце займають Конституція України [18], Закон «Про

місцеве самоврядування в Україні»[14] та Закон «Про статус депутатів місцевих рад»[16]. Норми цих актів визначають права, обов'язки, гарантії, механізми роботи депутата та принципи його взаємодії з громадою. У сукупності вони забезпечують належну організацію депутатської діяльності, її прозорість, підзвітність та ефективність у сфері місцевого самоврядування.

Депутатська діяльність виступає важливим елементом функціонування місцевого самоврядування та забезпечує демократичний характер управлінських процесів на локальному рівні. Її ефективність безпосередньо впливає на якість прийняття управлінських рішень, розвиток територіальної громади, раціональне використання ресурсів і рівень довіри населення до влади.

1.2. Принципи, форми та методи організації роботи депутатського корпусу

Організація роботи депутатського корпусу місцевих рад є ключовим елементом ефективного функціонування місцевого самоврядування, оскільки саме від структури та способів діяльності депутатів залежить реалізація представницьких, законодавчих та контрольних повноважень [1; 7]. Автори Т. М. Дерун [7] та Ю. М. Кириченко [17] підкреслюють, що ефективність роботи ради визначається не лише формальними повноваженнями депутатів, а й чіткою системою принципів, узгоджених форм та методів діяльності, що забезпечують прозорість, підзвітність та взаємодію з громадськістю. Аналіз наукової літератури [17; 33] показує, що принципи організації роботи депутатського корпусу виступають орієнтирами для діяльності депутатів, а форми та методи реалізації повноважень конкретизують механізми здійснення їх представницької, правотворчої, контрольної та організаційної функцій.

Організація роботи депутатського корпусу місцевих рад ґрунтується на системі принципів, що забезпечують ефективність, прозорість та

демократичність ухвалення рішень. Характеристика основних принципів організації роботи депутатського корпусу місцевих рад подано у табл. 1.2.

Таблиця 1.2

Характеристика основних принципів організації роботи депутатського корпусу місцевих рад

Принцип	Академічне пояснення	Джерела
Законність	Визначає обов'язок депутатів здійснювати свої повноваження відповідно до Конституції України, законів та інших нормативно-правових актів. Дотримання цього принципу забезпечує правове підґрунтя діяльності депутатського корпусу та легітимність ухвалених рішень.	Конституція України [18]; ЗУ «Про місцеве самоврядування в Україні» [14]; Батанова О. В. [1]
Гласність та відкритість	Передбачає забезпечення громадськості доступу до інформації про роботу місцевої ради, порядок ухвалення рішень та результати діяльності депутатів. Сприяє підвищенню довіри громадян до органів самоврядування та формуванню активної громадянської позиції.	Закон України «Про доступ до публічної інформації» [11]; Дерун Т. М. [7]
Колегіальність	Передбачає спільне обговорення та ухвалення рішень депутатським корпусом. Забезпечує врахування різних точок зору, збалансоване представлення інтересів територіальної громади та узгодженість рішень ради.	Кириченко Ю. М. [17]; Чернецька О. В. [33]
Підзвітність та відповідальність перед громадою	Встановлює обов'язок депутатів звітувати перед виборцями про виконання своїх обов'язків, дотримання норм етики та ефективність використання повноважень. Забезпечує контроль з боку громади та підвищує якість місцевого самоврядування.	Дерун Т. М. [7]; Закон України «Про статус депутатів місцевих рад» [16]
Рівноправність депутатів	Гарантує однакові можливості для всіх членів ради у реалізації повноважень, участі у роботі комісій, внесенні ініціатив та обговоренні питань порядку денного. Сприяє справедливому та збалансованому здійсненню представницьких функцій.	Чернецька О. В. [33]; Ворона П. В. [5]
Самостійність і організаційна автономія місцевого самоврядування	Закріплює право ради на незалежне ухвалення рішень у межах своїх повноважень без втручання з боку державних органів. Забезпечує реалізацію місцевих інтересів і розвиток територіальних громад у демократичний спосіб.	Конституція України [18]; Закон України «Про місцеве самоврядування в Україні» [14]; Батанова О. В. [1]

Примітка. Складено автором за результатами дослідження зазначених джерел.

Представлена таблиця демонструє, що система принципів організації роботи депутатського корпусу місцевих рад має комплексний, багатовимірний характер та охоплює як правові, так і організаційні та етичні засади діяльності депутатів. Кожен із принципів відіграє самостійну роль у забезпеченні

ефективності місцевого самоврядування, однак лише їх сукупна реалізація створює цілісну модель функціонування представницького органу на місцевому рівні. Принцип законності формує нормативну основу діяльності депутатів, тоді як принципи гласності, відкритості та колегіальності забезпечують демократичність ухвалення рішень і залучення громадськості до процесів управління. Підзвітність і відповідальність перед територіальною громадою виступають механізмом громадського контролю за діяльністю депутатів, а рівноправність гарантує справедливий розподіл можливостей у межах депутатського корпусу.

Окреме значення має принцип самостійності та організаційної автономії місцевого самоврядування, який підкреслює незалежність місцевих рад у межах власних повноважень і забезпечує реалізацію місцевих інтересів без надмірного впливу з боку державних структур. Таким чином, наведені у табл. 1.2. принципи у своїй сукупності визначають фундаментальні підходи до організації роботи депутатів місцевих рад, сприяють формуванню ефективної та відповідальної системи місцевого самоврядування, орієнтованої на потреби та інтереси територіальних громад.

Аналіз наукової літератури та нормативно-правових актів свідчить, що діяльність депутатів місцевих рад є багатовимірною та включає низку організаційних, представницьких і контрольних функцій, які реалізуються через різноманітні форми роботи [10; 18; 14]. Для забезпечення системності та комплексного розуміння діяльності депутатського корпусу доцільно структурувати ці форми за певними класифікаційними ознаками. Така структуризація дозволяє виділити закономірності організації роботи ради, визначити функціональні пріоритети депутатів, а також забезпечити порівняльний аналіз ефективності окремих способів здійснення повноважень.

На основі досліджень А. І. Швеця [30], І. І. Омелька [24] та положень Закону України «Про статус депутатів місцевих рад» [16] запропоновано класифікацію форм діяльності депутатів (табл.1.3), яка дозволяє чітко розмежувати їх за періодом проведення, способом реалізації та

функціональною спрямованістю. Ця структурована модель слугує методологічною основою для подальшого аналізу ефективності роботи місцевих рад та практичної реалізації повноважень депутатського корпусу.

Таблиця 1.3

Класифікація форм діяльності депутатів місцевих рад

Класифікація	Форми діяльності	Опис	Джерела
За періодом проведення	Сесійні	Участь депутатів у пленарних засіданнях ради, де ухвалюються місцеві нормативно-правові акти та важливі рішення для громади	А. І. Швець [30], Закон України №93-IV[16]
	Позасесійні	Робота депутатів у міжсесійний період: підготовка матеріалів, аналіз проектів рішень, робота з виборцями	А. І. Швець [30], І. І. Омелько [24]
За способом реалізації	Колективні	Робота у постійних та тимчасових комісіях, участь у робочих групах, громадських слуханнях	А. І. Швець [30], І. І. Омелько [24]
	Індивідуальні	Прийоми громадян, розгляд звернень, депутатські запити, участь у громадських заходах від свого імені	А. І. Швець [30], Закон України №93-IV[16]
За функціональною спрямованістю	Представницькі	Вираження волі виборців, захист інтересів територіальної громади	І. І. Омелько [24]
	Контрольні	Контроль за діяльністю виконавчих органів ради, комунальних підприємств, реалізацією рішень	А. І. Швець [30], І. І. Омелько [24]
	Правотворчі	Участь у підготовці та ухваленні місцевих нормативних актів, рішень ради, програм, бюджетів	А. І. Швець [30], Закон України №93-IV[16]
	Організаційно-координаційні	Координація роботи комісій, підготовка проектів рішень, внутрішньо-радівська діяльність	І. І. Омелько [24]

Примітка. Складено автором за результатами дослідження [16; 24; 30]

Подана класифікація форм діяльності депутатів місцевих рад дозволяє системно оцінити різноманітність їхніх повноважень та організаційних механізмів у межах місцевого самоврядування. Вона демонструє, що депутатська діяльність має багаторівневу структуру:

1) за періодом проведення виділяються сесійні та позасесійні форми, що забезпечують як колегіальне ухвалення рішень на пленарних засіданнях, так і підготовчу, аналітичну та комунікаційну роботу у міжсесійний період;

2) за способом реалізації діяльність поділяється на колективну та індивідуальну. Колективна форма включає роботу у комісіях, робочих групах і на громадських слуханнях, що забезпечує узгоджене та експертне прийняття рішень. Індивідуальна діяльність передбачає безпосередню взаємодію з громадянами, розгляд звернень та виконання депутатських запитів, що сприяє підзвітності та відкритості;

3) за функціональною спрямованістю виділяються представницькі, контрольні, правотворчі та організаційно-координаційні форми. Вони відображають основні напрямки депутатської діяльності: вираження інтересів громади, здійснення контролю за діяльністю органів влади, участь у нормотворчому процесі та координацію внутрішньо-радівської роботи.

Таким чином, класифікація підкреслює комплексний характер депутатської роботи, її багатовимірність і взаємозв'язок між різними формами діяльності, що забезпечує ефективне виконання представницьких, законодавчих, контрольних та організаційних функцій місцевих рад. Вона слугує аналітичним інструментом для систематизації та оптимізації роботи депутатського корпусу, сприяючи підвищенню прозорості, професійності та відповідальності місцевого самоврядування.

Як показало наше дослідження, основною та найбільш формалізованою формою діяльності депутатів є участь у пленарних засіданнях місцевої ради, на яких ухвалюються нормативно-правові акти, що визначають політику та стратегічні напрями розвитку територіальної громади. Саме через пленарні засідання реалізується принцип колегіальності, що становить фундамент організації роботи ради та забезпечує узгоджене прийняття рішень О. В. Чернецька [33]. Як зазначає Ю. М. Кириченко [17], пленарна діяльність передбачає не лише голосування, а й участь у дискусіях, внесення депутатських пропозицій, формування позицій фракцій і груп, тобто комплексний політичний процес.

Особливе місце в структурі роботи депутатів займає діяльність у постійних комісіях ради, які забезпечують попередній розгляд проєктів рішень,

їх експертно-аналітичне опрацювання та підготовку рекомендацій для пленарного засідання. Комісії виконують роль «фільтра професійності», оскільки саме на цьому рівні здійснюється спеціалізоване опрацювання питань, що потребують правового, фінансового або організаційного аналізу [5]. Це сприяє підвищенню якості ухвалюваних рішень та ефективності управлінських процесів.

Не менш важливою формою реалізації контрольних повноважень є участь у тимчасових контрольних комісіях, створення яких дозволяє уточнювати та аналізувати факти, що потребують додаткового вивчення. Як зазначає О. В. Батанова [1], такі комісії є важливим елементом демократичного контролю над діяльністю виконавчих органів, оскільки вони забезпечують прозорість та відповідальність місцевої влади. Варто також відзначити, що суттєвою складовою депутатської діяльності є взаємодія з виконавчими органами ради, зокрема участь у засіданнях виконавчого комітету, подання депутатських запитів і звернень. Ці інструменти дозволяють депутатам впливати на практичну реалізацію рішень ради та сприяти належному забезпеченню інтересів громади [7].

Однією з найбільш суспільно значущих форм роботи є проведення особистого прийому громадян та опрацювання звернень, що дає змогу депутатам виявляти проблеми, важливі для мешканців громади, та сприяти їх розв'язанню. Ця форма діяльності підкреслює представницьку природу депутатського мандата і забезпечує постійний зворотний зв'язок між місцевою владою та громадськістю [27]. Важливим напрямом роботи депутатів є їх участь у громадських слуханнях та інших інститутах демократії участі. Вони сприяють відкритому діалогу між владою та громадою й забезпечують врахування думки мешканців у процесі ухвалення рішень. Як підкреслює О. В. Чернецька [33], демократичні механізми участі є необхідними для легітимації діяльності представницьких органів та підвищення рівня довіри до місцевого самоврядування.

Загалом, форми роботи депутатів місцевих рад відзначаються функціональною багатогранністю та спрямовані на забезпечення ефективного виконання представницької, контрольної, комунікаційної й організаційної функцій. Їх комплексна реалізація становить основу успішного розвитку місцевого самоврядування та сприяє формуванню відповідальної, демократичної і професійної діяльності депутатського корпусу.

Методи роботи депутатського корпусу місцевих рад являють собою специфічні способи організації та реалізації депутатських повноважень, що забезпечують ефективне виконання представницьких, контрольних, правотворчих та організаційних функцій. Вони виступають інструментами практичної діяльності депутатів, спрямованими на забезпечення системності, узгодженості та результативності роботи ради. Так, нормотворчі методи передбачають участь депутатів у розробці, підготовці та ухваленні нормативно-правових актів, рішень ради, програм та бюджетів. Ці методи дозволяють депутатам реалізовувати свої законодавчі функції, формувати місцеву політику та забезпечувати правове регулювання суспільних відносин на території громади. Нормотворчий процес вимагає високого рівня професійної підготовки та знання чинного законодавства, а також врахування потреб та інтересів виборців. Контрольно-аналітичні методи включають здійснення депутатських запитів, звернень, інспектування діяльності виконавчих органів місцевого самоврядування та комунальних підприємств. Завдяки цим методам депутати можуть оцінювати ефективність виконання рішень ради, контролювати дотримання законності та підзвітності органів влади, а також своєчасно реагувати на порушення прав і інтересів громади. Координаційні методи спрямовані на узгодження діяльності постійних та тимчасових комісій, фракцій і депутатських груп. Вони забезпечують колегіальність прийняття рішень, дозволяють оптимізувати внутрішньо-радівську роботу та гарантують комплексний підхід до вирішення питань місцевого значення.

Врешті, інформаційно-комунікаційні методи передбачають організацію ефективної взаємодії з виборцями, громадськими організаціями та іншими

інституціями громадянського суспільства. Вони включають проведення прийомів громадян, опрацювання звернень, участь у громадських слуханнях, консультаціях і зустрічах із місцевими мешканцями. Застосування цих методів забезпечує відкритість діяльності ради та зміцнює довіру громадськості до органів місцевого самоврядування. Також у літературних джерелах [24; 30] виділяють організаційно-розпорядчі методи, які охоплюють планування роботи депутатів, підготовку та ведення засідань ради, оформлення документів, організацію роботи комісій та робочих груп. Ці методи забезпечують внутрішню системність роботи депутатського корпусу, координацію діяльності різних структурних елементів ради та дотримання регламентних процедур

Варто зазначити, що комплексне використання методів роботи депутатського корпусу сприяє забезпеченню ефективного функціонування місцевих рад, дозволяє реалізувати конституційно та законодавчо закріплені повноваження депутатів і підвищує якість управління на місцевому рівні. Ця системність є необхідною умовою для підтримання балансу між представницькими, контрольними та організаційними функціями депутатського корпусу, а також для формування прозорості та підзвітної місцевої влади.

Таким чином, принципи, форми й методи організації роботи депутатів місцевих рад утворюють цілісну структуру, яка сприяє ефективному здійсненню повноважень депутатів, забезпечує відкритість і демократичність процесу місцевого врядування та підсилює взаємодію органів влади з територіальною громадою.

РОЗДІЛ 2

АНАЛІЗ ТА ОЦІНКА СУЧАСНОГО СТАНУ РОБОТИ ДЕПУТАТІВ МІСЦЕВИХ РАД

2.1. Склад та організація роботи депутатського корпусу Свалявської міської територіальної громади

Свалявська міська територіальна громада (ТГ) була офіційно утворена 17 листопада 2020 року у рамках адміністративно-територіальної реформи, коли відбулася перша сесія Свалявської міської ради VIII скликання [25]. До складу громади увійшли місто Свалява та дев'ять сіл: Драчино, Дусино, Лопушанка, Мала Мартинка, Плав'я, Росош, Стройно, Тибава й Черник, що забезпечує комплексне територіальне охоплення й включає як урбанізовані, так і переважно сільські райони. За даними офіційного сайту [25] громади, загальна чисельність населення на сьогодні становить приблизно 27 577 осіб, що робить Свалявську ТГ середньою за розміром серед громад Закарпатської області. Населення характеризується різноманітною соціально-демографічною структурою: у громаді присутні як працездатні мешканці, так і значна частка пенсіонерів та дітей шкільного віку, що визначає специфіку соціальної політики та пріоритетів місцевого самоврядування. Територіальна громада охоплює як урбанізовану зону з розвиненою інфраструктурою (місто Свалява), так і віддалені сільські населені пункти, де традиційно превалюють аграрні види діяльності. Така структурна різноманітність накладає певні вимоги на організацію роботи депутатського корпусу, оскільки необхідно враховувати інтереси різних категорій населення та балансувати між розвитком інфраструктури міста і соціально-економічними потребами сільських територій.

Також, варто зазначити, що Свалявська ТГ утворена у контексті децентралізаційної реформи, що спрямована на посилення місцевого самоврядування, передачу більших повноважень і ресурсів територіальним

громадам. Децентралізація забезпечила громаді право самостійно розпоряджатися бюджетними коштами, планувати розвиток соціальної інфраструктури, освіти, медицини та житлово-комунального господарства, що значно розширює сферу відповідальності депутатів і потребує підвищення ефективності організаційних та контрольних механізмів у раді.

Загалом, формування Свалявської територіальної громади створило правові та організаційні умови для інтегрованого управління територією, розширення представницьких функцій депутатів та впровадження механізмів прямої взаємодії з громадянами, що є ключовим елементом демократичного розвитку місцевого самоврядування.

Загальна чисельність депутатського корпусу Свалявської міської ради VIII скликання складає 25 осіб [25]. Аналіз складу депутатського корпусу місцевих рад є важливим інструментом для оцінки представницького потенціалу, ефективності та соціальної збалансованості органу місцевого самоврядування. Він дозволяє визначити, наскільки депутатський склад відображає демографічні, професійні, освітні та гендерні характеристики територіальної громади, а також забезпечує комплексне уявлення про рівень компетентності та досвід членів ради.

У контексті Свалявської міської територіальної громади аналіз включає вивчення: політичного представництва, що демонструє партійну структуру та розподіл місць у раді; гендерного складу, який відображає рівень залучення чоловіків і жінок до місцевого самоврядування; освітнього рівня депутатів, що визначає їхню теоретичну підготовку та можливості для правотворчої діяльності; вікової структури, яка дозволяє оцінити динаміку залучення молоді та досвідчених спеціалістів; професійної діяльності, що свідчить про практичний досвід і експертизу депутатів у різних сферах життя громади. Такий комплексний підхід забезпечить ґрунтовну оцінку складу ради та створить основу для подальшого аналізу ефективності діяльності депутатів у реалізації їхніх представницьких, контрольних та організаційних функцій.

Отож, депутатський корпус даної ради складається з представників різних політичних сил та громадських організацій, обраних на основі принципу загального, рівного і прямого виборчого права з таємним голосуванням (табл.2.1).

Таблиця 2.1

Розподіл депутатів Свалявської міської ради VIII скликання за політичними партіями

Політична партія / статус	Кількість депутатів	Відсоток від загальної чисельності
Всеукраїнське об'єднання «Батьківщина»	3	12%
Європейська Солідарність	2	8%
За Майбутнє	3	12%
Команда Андрія Балоги	6	24%
Разом Сила	2	8%
Рідне Закарпаття	2	8%
Слуга Народу	7	28%
Всього	25	100

Примітка. Складено автором за даними Свалявської міської ради

Узагальнюючи подані дані, можна констатувати, що депутатський корпус Свалявської міської ради відзначається політичним різноманіттям, що відображає багатопартійний характер місцевого самоврядування. Найбільшу представленість має партія «Слуга Народу» (28%), значну частку займає «Команда Андрія Балоги» (24%), тоді як інші партії представлені меншими фракціями – від 8% до 12%. Така структура формує баланс між впливовими політичними силами та меншими групами, що сприяє колегіальності у прийнятті рішень, забезпечує різні підходи до розвитку громади та створює передумови для демократичного функціонування ради.

Дослідження також показало, що склад ради забезпечує представленість інтересів як міського населення, так і жителів сільських населених пунктів громади, що зумовлює необхідність балансування між локальними потребами окремих територій та стратегічними пріоритетами розвитку громади в цілому.

Гендерний склад депутатського корпусу є важливим показником рівня рівноправності та соціальної збалансованості представницького органу. Аналіз

статевої структури дозволяє оцінити, наскільки інтереси як чоловіків, так і жінок можуть бути представлені в процесі ухвалення рішень місцевої ради, а також сприяє розумінню потенціалу залучення жінок до політичної та управлінської діяльності на місцевому рівні. Аналіз розподілу депутатів Свалявської міської ради за гендерною ознакою подана на рис 2.1.

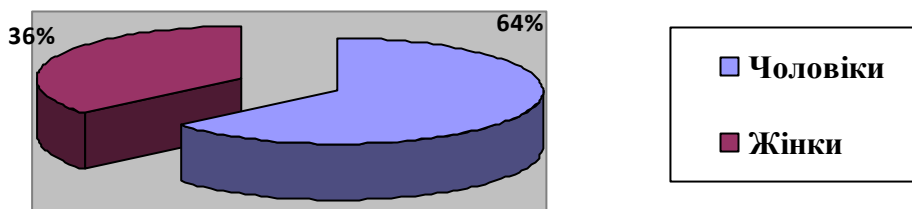

Рис 2.1. Розподіл депутатів Свалявської міської ради за гендерною ознакою
Примітка. Складено автором за даними Свалявської міської ради

Депутатський корпус Свалявської міської ради має переважно чоловічий склад – 16 осіб (64%), проте участь жінок – 9 осіб (36%) створює можливості для врахування гендерної специфіки в прийнятті рішень. Такий баланс формує основу для підвищення інклюзивності та представництва різних соціальних груп у процесах місцевого самоврядування.

Освітній рівень депутатів також є важливим чинником, що впливає на ефективність правотворчої та контрольної діяльності ради. Висока освітня підготовка забезпечує глибше розуміння законодавчих процесів, здатність аналізувати складні питання управління та розробляти проекти нормативних актів. Аналіз розподілу депутатів Свалявської міської за рівнем освіти подано у табл. 2.2.

Таблиця 2.2

Розподіл депутатів Свалявської міської за рівнем освіти

Рівень освіти	Кількість депутатів	Відсоток від загальної чисельності
Вища	22	88%
Середня спеціальна	2	8%
Інша / професійна	1	4%
Всього	25	100%

Примітка. Складено автором за даними Свалявської міської ради

Дослідження підтверджує, що більшість депутатів мають вищу освіту (88 %), що свідчить про високий професійний рівень складу ради та його готовність до виконання представницьких і правотворчих функцій. Невелика частка депутатів із середньою спеціальною освітою або іншою підготовкою (12 %) створює певне різноманіття досвіду, що може позитивно впливати на практичний підхід до вирішення локальних проблем громади.

Вікова структура депутатського корпусу відображає поєднання молодіжного ентузіазму та досвіду старших поколінь, що є необхідним для забезпечення динамічного та збалансованого управління. Аналіз вікових груп дозволяє оцінити потенціал залучення молодих лідерів та рівень досвідченості в управлінських процесах. Розподіл депутатів Свалявської міської ради за віковими групами подано у табл. 2.3.

Таблиця 2.3

Розподіл депутатів Свалявської міської ради віковими групами

Вікова група	Кількість депутатів	Відсоток від загальної чисельності
25–35 років	6	24%
36–50 років	12	48%
51–65 років	6	24%
65+ років	1	4%
Всього	25	100%

Примітка. Складено автором за даними Свалявської міської ради

Отож, переважна частина депутатів (48 %) належить до вікової групи 36–50 років, що свідчить про наявність достатнього життєвого та професійного досвіду. Молоді депутати (24 %) забезпечують оновлення ідей та активну громадську позицію, а старші депутати (24 %) привносять стабільність та практичний досвід. Така структура створює оптимальний баланс між інноваціями та перевіреними методами управління.

Професійний склад депутатів характеризує рівень практичної компетентності та різноманітність досвіду, який вони можуть застосовувати під час виконання своїх повноважень. Вивчення професійної діяльності дозволяє оцінити, наскільки представницький орган здатний враховувати інтереси різних сфер економіки, соціальної та гуманітарної сфери громади (табл. 2.4).

Таблиця 2.4

Розподіл депутатів Свалявської міської ради VIII скликання за професійною діяльністю

Професійна діяльність	Кількість депутатів	Відсоток від загальної чисельності
Підприємці / ФОП	7	28%
Державні службовці / органи влади	6	24%
Медичні працівники	3	12%
Освітняни	2	8%
Інженери / технічні спеціалісти	3	12%
Інші / безробітні / самозайняті	4	16%
Всього	25	100%

Примітка. Складено автором за даними Свалявської міської ради

Депутатський корпус Свалявської міської ради відзначається різноманіттям професійного досвіду, найбільшу частку складають підприємці та ФОП (28 %), а також державні службовці (24 %). Це забезпечує збалансовану представницьку функцію, поєднуючи економічну ініціативу та адміністративну компетентність. Медичні та освітні працівники, інженери та інші спеціалісти доповнюють склад ради практичним та професійним досвідом, що сприяє комплексному вирішенню питань розвитку громади.

Таким чином дослідження показало, що депутатський корпус Свалявської міської ради VIII скликання характеризується політичним, гендерним, освітнім, віковим та професійним різноманіттям. Переважають чоловіки та депутати з вищою освітою, більшість – середнього та молодого віку. Різні професійні сфери та політичні партії забезпечують комплексне представництво інтересів громади та сприяють ефективності роботи ради.

Організація роботи депутатського корпусу здійснюється у відповідності до Конституції України, Закону «Про місцеве самоврядування в Україні» та Закону «Про статус депутатів місцевих рад», а також регламенту ради, затвердженого на першій сесії. Основними формами роботи депутатів у Свалявській ТГ є: участь у пленарних засіданнях ради, робота в постійних та тимчасових комісіях, проведення особистих прийомів громадян, опрацювання

звернень і депутатських запитів, участь у громадських слуханнях та інших заходах, спрямованих на залучення громадськості до процесу прийняття рішень. Практичним підтвердженням цього є опубліковані на офіційному сайті громади протоколи пленарних засідань та комісійних засідань, де фіксується активна участь депутатів у голосуваннях і обговореннях, а також графіки проведення прийомів громадян, які демонструють системність та регулярність комунікації з мешканцями громади (svalyavska-gromada.gov.ua).

Рада сформувала три постійні комісії, що охоплюють ключові напрямки діяльності: Бюджетна комісія – відповідальна за фінансово-економічні питання, соціально-економічний розвиток громади, комунальну власність, інфраструктуру та транспорт; Комісія з гуманітарних питань – охоплює освіту, культуру, фізичне виховання, охорону здоров'я, соціальну політику, а також питання законності, протидії корупції, регламенту та депутатської етики; Земельна комісія – відповідає за земельні відносини, благоустрій, будівництво, архітектуру, природні ресурси, екологію та техногенну безпеку. Її функції важливі для розвитку території громади, раціонального використання природних ресурсів та забезпечення екологічної безпеки. Постійні комісії ради виконують експертно-аналітичну функцію та здійснюють попередній розгляд проєктів рішень, що дозволяє підвищити якість ухвалюваних нормативних актів і забезпечити професійне обґрунтування управлінських рішень. Тимчасові комісії, у свою чергу, спрямовані на контроль за виконанням рішень ради та аналіз окремих проблемних питань, що потребують оперативного втручання.

Особливу роль у взаємодії депутатів із громадою відіграють особисті прийоми громадян, опрацювання звернень та запитів, які дозволяють оперативно реагувати на проблеми, що виникають у різних населених пунктах громади. Ці форми діяльності сприяють підвищенню підзвітності та прозорості роботи ради, а також формують безпосередній канал комунікації між депутатами та виборцями.

У цілому, організаційна структура та функціональна спрямованість депутатського корпусу Свалявської міської ТГ відображає принципи

ефективності, колегіальності, законності та відкритості, що є ключовими для реалізації представницьких, правотворчих і контрольних повноважень ради. Така організація діяльності сприяє не лише забезпеченню належного управління громадою, але й формуванню демократичної, професійної та відповідальної місцевої влади.

2.2. Оцінка ефективності інструментів депутатської діяльності у досліджуваній громаді

Ефективність діяльності депутатського корпусу Свалявської міської територіальної громади визначається насамперед ступенем реалізації їхніх конституційних та законодавчих повноважень у сферах представництва, контролю та організаційної координації. Основними інструментами діяльності депутатів є участь у пленарних засіданнях, робота в постійних і тимчасових комісіях, здійснення прийому громадян та обробка депутатських запитів і звернень, а також участь у громадських слуханнях і заходах, спрямованих на залучення громадськості до процесу ухвалення рішень.

Практичне функціонування цих інструментів підтверджується участю депутатів у розробці та ухваленні рішень ради, організації громадських слухань і прийомі громадян у різних населених пунктах громади. Такі механізми дозволяють оперативно реагувати на локальні проблеми та забезпечують безпосередній канал комунікації між виборцями та владою, підвищуючи прозорість і підзвітність місцевого самоврядування.

Разом із цим, ефективність депутатської діяльності значною мірою визначається структурною представленістю депутатів у комісіях, їхньою професійною компетентністю та рівнем взаємодії з громадськістю. Виявлені практики свідчать, що найбільш результативним є поєднання колегіальної роботи комісій із активною індивідуальною діяльністю депутатів, що забезпечує системність, всебічність та узгодженість прийнятих рішень.

Аналіз складу постійних комісій показує, що їхня структура забезпечує комплексний підхід до розгляду питань місцевого значення. Структуру і склад постійних комісій Свалявської міської ради VIII скликання подано у табл. 2.5.

Таблиця 2.5

Структура і склад постійних комісій Свалявської міської ради VIII скликання

№	Назва комісії	Основні функції	Голова комісії	Члени комісії
1	Комісія з питань бюджету, фінансів, соціально-економічного розвитку, комунальної власності, інфраструктури, транспорту та комунального господарства	Експертно-аналітична підготовка проєктів рішень щодо фінансів, бюджету, інфраструктури; контроль за виконанням рішень у сфері комунальної власності та транспорту	Салій О.В.	Годя Р. І., Кеменяш І. І., Кепенач О. І., Лапін Є. Є., Островка М. М., Павлович В. І., Чумак В. В.
2	Комісія з питань освіти, фізичного виховання, культури, охорони здоров'я, законності, протидії корупції, правопорядку, соціальної політики, регламенту та депутатської етики	Забезпечення соціальної складової діяльності ради: освіта, культура, охорона здоров'я, соціальна політика; контроль дотримання законності та етики	Стегура К. О.	Безвершенко М. В., Годя В. І., Годя В. Ю., Кошеля В. В., Русин І. І., Салій Н. І.
3	Комісія з питань земельних відносин, благоустрою, будівництва, архітектури, природних ресурсів, екології та техногенної безпеки	Управління земельними ресурсами, контроль за будівництвом, архітектурою та екологією; забезпечення техногенної безпеки	Гулєдза А. Г.	Боднарчук Р. М., Жованик В. І., Курах О. П., Русин І. І., Сай І. І., Сарканич О. В., Філак І. О.

Примітка. Складено автором за даними Свалявської міської ради

Аналіз складу постійних комісій Свалявської міської ради VIII скликання дозволяє зробити низку висновків щодо організації роботи депутатського корпусу та ефективності функціонування ради. По-перше, структура комісій забезпечує комплексний охват всіх ключових сфер діяльності громади. Бюджетна комісія відповідає за фінансово-економічні питання, комунальну власність, інфраструктуру та транспорт, що дає змогу забезпечити фаховий підхід до планування та використання ресурсів громади. Її члени мають відповідний досвід у сфері управління та підприємництва, що сприяє професійній експертній оцінці проєктів рішень. По-друге, гуманітарна комісія

охоплює соціальну сферу, культуру, освіту, охорону здоров'я, питання законності та етики, що дозволяє враховувати потреби населення та забезпечувати соціальну спрямованість діяльності ради. Наявність представників різних вікових та професійних груп сприяє різнобічному підходу до вирішення питань громади та врахуванню думки громадян. По-третє, земельна комісія відповідає за управління земельними ресурсами, будівництво, архітектуру, екологію та техногенну безпеку, що забезпечує ефективне регулювання територіальних відносин і контроль за дотриманням норм безпеки та екологічних стандартів. У складі комісії представлені депутати з досвідом у приватному бізнесі, державній службі та громадських організаціях, що підвищує компетентність при прийнятті рішень у складних технічних та правових питаннях.

Загалом, аналіз складу комісій демонструє збалансованість та професійний потенціал депутатського корпусу: наявність голів та членів комісій з різним досвідом і спеціалізацією дозволяє забезпечити експертну підготовку проектів рішень, контроль за їх виконанням та оперативне реагування на проблеми громади. Отож, структура постійних комісій Свалявської міської ради VIII скликання забезпечує комплексний підхід до вирішення питань місцевого значення. Кожна комісія відповідає за певний напрям роботи ради: економічний та фінансовий, соціальний і правовий, земельно-будівельний та екологічний. Такий розподіл функцій дозволяє забезпечити професійний підхід до підготовки рішень, підвищує ефективність управлінських процесів та сприяє збалансованому розвитку громади.

З огляду на змістовну характеристику структури постійних комісій та аналіз їхнього кадрового потенціалу, можна стверджувати, що організація роботи депутатського корпусу у Свалявській міській територіальній громаді базується на поєднанні колегіальних і індивідуальних форм діяльності, які взаємодоповнюють одна одну. Проте для комплексного розуміння результативності роботи ради важливо оцінити не лише структурні аспекти, але й практичну дієвість основних інструментів, якими користуються депутати у

щоденній діяльності. Саме тому доцільним є узагальнення ключових механізмів депутатської роботи та аналіз ступеня їхнього фактичного впливу на управлінські процеси в громаді. Для здійснення об'єктивної оцінки ефективності інструментів депутатської діяльності було проведено анкетне опитування мешканців Свалявської міської територіальної громади. Метою дослідження стало визначення рівня обізнаності громадян про роботу депутатів, оцінка доступності форм депутатської діяльності та виявлення ступеня ефективності основних механізмів взаємодії депутатів із громадою.

Опитування проводилося у онлайн-форматі (Google Forms) та частково методом коротких інтерв'ю у публічних місцях. Загалом участь у ньому взяли 100 респондентів віком від 18 до 70 років, що проживають у різних населених пунктах громади. Анкета містила 9 запитань, які охоплювали такі напрями: рівень поінформованості про діяльність депутатів; оцінка ефективності пленарних засідань, роботи комісій, прийомів громадян; participatory-контент (ставлення до громадських слухань, участь у них); ступінь доступності депутатів для громадян; загальна задоволеність роботою депутатського корпусу. Основні результати дослідження подано у табл. 2.6.

Таблиця 2.6

Основні результати анкетування мешканців Свалявської міської територіальної громади

Питання опитування	Основні результати
Чи знаєте Ви свого депутата?	62 % – так; 38 % – ні
Чи брали Ви участь у зустрічах або прийомах депутатів?	24 % – так; 76 % – ні
Оцініть доступність депутатів для громадян	48 % – доступні частково; 32 % – доступні; 20 % – недоступні
Ефективність пленарних засідань (за 5-бальною шкалою)	Середня оцінка – 4,1
Ефективність роботи постійних комісій	Середня оцінка – 4,3
Ефективність роботи тимчасових комісій	Середня оцінка – 3,7
Ефективність прийому громадян і роботи зі зверненнями	Середня оцінка – 4,2
Чи достатньо громада залучена до ухвалення рішень?	58 % – частково; 22 % – так; 20 % – ні
Загальна оцінка роботи депутатського корпусу	Середня оцінка – 4,0

Примітка. Складено автором за даними дослідження

Результати анкетного опитування демонструють загальну тенденцію до позитивного сприйняття громадою основних інструментів депутатської діяльності. Найвищі оцінки отримали робота постійних комісій та проведення пленарних засідань, що свідчить про їхнє значення для організації управлінських процесів та підтримання стабільності у діяльності ради. Високий відсоток респондентів, які вважають депутатів доступними (80 %), вказує на наявність робочих механізмів взаємодії з громадянами, однак низький рівень фактичної участі мешканців у прийомах (24 %) виявляє існування інформаційних або комунікаційних бар'єрів. Оцінювання ефективності громадських слухань та роботи тимчасових комісій виявило помірні показники: середня оцінка 3,7 бала свідчить про те, що ці інструменти використовуються, але мають потенціал для удосконалення як з боку організації, так і щодо залучення жителів громади до процесів ухвалення рішень. Водночас загальна оцінка діяльності депутатського корпусу (4,0 бала) відображає, що робота ради загалом сприймається мешканцями позитивно та задовільно.

Таким чином, анкетне дослідження дозволяє окреслити ключові сильні та слабкі сторони у використанні інструментів депутатської діяльності. Отримана інформація створює емпіричну основу для подальшого формування висновків про ефективність роботи депутатів Свалявської міської територіальної громади та визначення напрямів, які потребують додаткового удосконалення. У табл. 2.7 подано систематизовану оцінку основних інструментів депутатської діяльності у Свалявській ТГ з урахуванням результатів опитування членів громади.

Таблиця 2.7

**Систематизована оцінка основних інструментів депутатської діяльності у
Свалявській територіальній громаді**

Інструмент депутатської діяльності	Основна функція	Практичне застосування у Свалявській ТГ	Емпірична оцінка ефективності (за даними опитування)
1	2	3	4
Пленарні засідання ради	Прийняття нормативних актів, колегіальне ухвалення рішень	Участь депутатів у сесіях, ухвалення бюджету, програм і регламентних рішень	Висока (4,3 бали): мешканці переносять загальне враження про діяльність ради саме на сесійну роботу

Продовження табл. 2.7

1	2	3	4
Пленарні засідання ради	Прийняття нормативних актів, колегіальне ухвалення рішень	Участь депутатів у сесіях, ухвалення бюджету, програм і регламентних рішень	Висока (4,3 бали): мешканці переносять загальне враження про діяльність ради саме на сесійну роботу
Постійні комісії	Експертний розгляд питань, підготовка рішень	Робота бюджетної, гуманітарної та земельної комісій; попереднє опрацювання проєктів рішень	Одна з найвищих оцінок – 4,2 бали: громадяни вважають, що саме комісії забезпечують фахову якість рішень
Тимчасові контрольні комісії	Реагування на проблеми, перевірка діяльності виконавчих органів	Створення комісій для розгляду окремих питань, контроль виконання програм	Середня ефективність – 3,7 бали: інструмент працює, але його впізнаваність серед населення обмежена
Прийоми громадян, звернення та запити	Комунікація з виборцями, виявлення локальних проблем	Депутати проводять прийоми у селах та мікрорайонах, опрацюють письмові звернення	80% вважають депутатів доступними, але лише 24% реально зверталися – ефективність висока, але із низьким рівнем користування
Громадські слухання й інші форми демократії участі	Врахування думки громадян у прийнятті рішень	Слухання щодо програм, планів розвитку, бюджету	Середня/висока – 3,6 бали: потенціал великий, проте участь жителів низька

Примітка. Складено автором за даними дослідження

У результаті проведеного аналізу встановлено, що система інструментів депутатської діяльності у Свалявській міській територіальній громаді загалом функціонує ефективно та забезпечує належний рівень реалізації представницьких і контрольних повноважень місцевої ради. Найдієвішими механізмами виявилися пленарні засідання, робота постійних комісій та опрацювання звернень громадян – саме вони формують основу стабільності та результативності діяльності депутатського корпусу. Анкетне опитування мешканців підтвердило високу оцінку цих інструментів і їхню значущість для повсякденного життя громади. Водночас виявлено інструменти, розвиток яких потребує додаткової уваги – тимчасові комісії та громадські слухання. Їхня ефективність стримується недостатньою поінформованістю жителів та

обмеженим рівнем залучення населення до участі в управлінських процесах. Посилення відкритості, інклюзивності та комунікації здатне суттєво підвищити якість цих механізмів.

Таким чином, депутатська діяльність у громаді характеризується поєднанням високоефективних базових інструментів і перспективних напрямів розвитку, що загалом формує основу для подальшого вдосконалення системи місцевого самоврядування.

РОЗДІЛ 3

ШЛЯХИ ТА ІНСТРУМЕНТИ УДОСКОНАЛЕННЯ ДІЯЛЬНОСТІ ДЕПУТАТІВ МІСЦЕВИХ РАД

3.1. Цифровізація депутатської діяльності та застосування електронних сервісів у взаємодії з громадянами

Цифровізація депутатської діяльності є одним із ключових напрямів модернізації місцевого самоврядування, що спрямований на підвищення прозорості, ефективності та доступності органів влади для громадян. Сучасні інформаційно-комунікаційні технології надають депутатам можливість оперативного обмінюватися інформацією, координувати внутрішню роботу ради та забезпечувати відкритість ухвалюваних рішень. В умовах постійного зростання обсягу інформації та ускладнення управлінських процесів цифрові інструменти стають незамінними для оптимізації роботи депутатів, прискорення процесів прийняття рішень та налагодження безпосередньої комунікації з населенням.

Серед основних механізмів цифровізації депутатської діяльності можна виділити кілька напрямів. Першим є публікація рішень ради, протоколів засідань та інших офіційних документів на сайті ради та на електронних платформах, таких як «Відкрите місто» [4]. Такий підхід забезпечує максимальну доступність інформації, дозволяє громадянам ознайомлюватися з документами в режимі реального часу та створює умови для контролю за діяльністю депутатського корпусу. У сучасних умовах, коли громадяни очікують на прозорість і відкритість публічної влади, регулярне оновлення електронних ресурсів ради та забезпечення структурованого доступу до документів є одним із основних критеріїв ефективності управлінської діяльності. Другим напрямом є організація електронних звернень та запитів громадян. Платформи «Електронна демократія», «E-Consultation» та спеціалізовані модулі на сайті ради дозволяють громадянам безпосередньо

контактувати з депутатами, подавати письмові запити, формувати пропозиції та отримувати відповіді в електронному вигляді. Такий формат взаємодії забезпечує зручність для громадян, скорочує часові витрати на особисті візити та підвищує оперативність реагування депутатів на запити населення. При цьому ефективність системи залежить від належного адміністрування та регулярного оновлення інформації про стан розгляду звернень, що дозволяє уникнути затримок і підвищує рівень довіри громадян до місцевих органів влади.

Третім важливим аспектом цифровізації є використання онлайн-опитувань, електронного голосування та інтерактивних форм оцінки громадської думки. Ці інструменти дозволяють залучати населення до процесу планування бюджету, стратегічного розвитку громади та ухвалення ключових програм. Онлайн-платформи надають можливість проводити широкі консультації з населенням, формувати статистику та аналітичні висновки, що можуть слугувати основою для прийняття рішень на рівні ради. Такий підхід сприяє розвитку партисипативного управління, підвищує легітимність рішень та забезпечує включеність громадян у процес прийняття управлінських рішень, що, у свою чергу, підвищує соціальну відповідальність депутатів.

Четвертим напрямом цифровізації є організація відео-трансляцій засідань сесій та комісій. Трансляції в режимі реального часу забезпечують прозорість процедур, дозволяють громадянам спостерігати за роботою депутатів та слідкувати за обговоренням важливих питань. Крім того, записи засідань, що залишаються в архіві на офіційних ресурсах ради, дають можливість повторного ознайомлення з ухваленими рішеннями та обговореннями, що підвищує рівень відкритості та підзвітності депутатського корпусу. Важливим аспектом є інтерактивність таких трансляцій, коли громадяни можуть залишати запитання або пропозиції в чаті, що стимулює двосторонню комунікацію.

Ефективність цифрових інструментів визначається не лише наявністю технічних засобів, а й рівнем поінформованості громадян, доступністю сервісів та зручністю їхнього використання. У таблиці 3.1 наведено систематизований

опис основних цифрових інструментів депутатської діяльності, їхніх функцій, переваг та можливих ризиків.

Таблиця 3.1.

Основні цифрові інструменти депутатської діяльності та їх функції

Цифровий інструмент	Основна функція	Практичне застосування	Переваги	Можливі ризики
Публікація рішень ради та протоколів	Забезпечення відкритості та прозорості	Офіційний сайт ради, портал «Відкрите місто»	Доступність інформації, контроль громадян	Інформаційне перевантаження, потреба у зручному інтерфейсі
Електронні звернення та запити	Пряма комунікація з громадянами	«Електронна демократія», «E-Consultation»	Швидкість відповіді, зручність для громадян	Цифровий розрив, кібербезпека, захист персональних даних
Онлайн-опитування та голосування	Виявлення громадської думки	Оцінка бюджетних та стратегічних програм	Залучення громадян, легітимність рішень	Обмежена участь мало-залучених груп
Відео-трансляції засідань	Прозорість процесу ухвалення рішень	Трансляції сесій та комісій у режимі реального часу	Можливість контролю, участь громадян	Технічні проблеми, обмеження доступу для малодоступних груп

Примітка. Складено автором за даними дослідження [4; 36; 37; 38]

Переваги цифровізації депутатської діяльності включають кілька ключових аспектів. По-перше, підвищується прозорість роботи органів місцевого самоврядування та відкритість ухвалюваних рішень. По-друге, зменшуються часові та організаційні витрати як для депутатів, так і для громадян, оскільки частина процедур переноситься у електронну форму. По-третє, підвищується швидкість обміну інформацією, що забезпечує оперативне реагування на поточні проблеми та виклики. По-четверте, цифрові інструменти створюють ефективний механізм контролю за діяльністю депутатів, дозволяючи громадянам відстежувати виконання ними обов'язків та оцінювати якість управлінських рішень.

Разом із тим необхідно враховувати й певні ризики цифровізації. Серед них – цифровий розрив, коли частина населення, особливо старші та соціально вразливі групи, може бути обмежена у доступі до електронних сервісів. Крім того, важливим залишається питання захисту персональних даних громадян та

безпеки електронних ресурсів від несанкціонованого втручання. Необхідно впроваджувати сучасні системи кібербезпеки та навчальні програми для населення щодо користування електронними платформами, що підвищує ефективність і безпеку цифрової взаємодії.

Аналіз практики українських територіальних громад свідчить, що найбільш успішні кейси цифровізації включають комплексне поєднання публікації рішень ради, онлайн-консультацій, відеотрансляцій та інтерактивних платформ для збору громадської думки. Наприклад, у громадах, де активно використовуються портали «Відкрите місто» та «E-Consultation», зафіксовано підвищення рівня обізнаності громадян щодо роботи депутатів та зростання участі населення в громадських слуханнях. Це підтверджує, що цифрові інструменти не лише забезпечують технічну зручність, а й сприяють формуванню культури взаємодії між владою та громадою, що є важливим чинником сталого розвитку територіальної громади.

Для оцінки ефективності використання цифрових інструментів у різних країнах та порівняння з українськими практиками, було проведено аналіз платформ, які використовуються у містах Європи та в Україні (табл. 3.2).

Таблиця 3.2.

Порівняльний аналіз українських і європейських цифрових платформ

Платформа	Країна	Основні функції	Рівень інтер-активності	Кількість залучених громадян
«Відкрите місто»	Україна	Публікація рішень, протоколів, електронні звернення	Середній	20–25% активних користувачів
«E-Consultation»	Україна	Онлайн-опитування, подача пропозицій	Високий	15–20% активних користувачів
Decidim Barcelona	Іспанія	Опитування, голосування, пропозиції громадян	Дуже високий	40–45% активних громадян
Danmarks Statistik (Copenhagen)	Данія	Петиції, опитування, аналіз громадської думки	Високий	35–40% активних громадян

Примітка. Складено автором за даними дослідження [4; 37; 38]

Порівняльний аналіз українських і європейських цифрових платформ демонструє, що рівень інтерактивності та залученості громадян суттєво

відрізняється між країнами. Українські сервіси, такі як «Відкрите місто» та «E-Consultation», здебільшого забезпечують базові функції цифрової демократії – публікацію рішень ради, протоколів засідань, прийом електронних звернень та проведення онлайн-опитувань. Рівень інтерактивності цих платформ оцінюється як середній («Відкрите місто») та високий («E-Consultation»), проте фактична участь громадян у них залишається помірною: активними користувачами є близько 15–25 % мешканців, що свідчить про значний потенціал для розвитку залучення населення.

У порівнянні з українськими практиками, європейські платформи, такі як Decidim Barcelona та Danmarks Statistik у Копенгагені, демонструють вищий рівень інтерактивності та більш активну участь громадян (35–45 % активних користувачів). Це пояснюється не лише технічною досконалістю платформ, а й усталеною культурою громадської участі, високим рівнем цифрової грамотності населення та системними комунікаційними практиками органів місцевого самоврядування. Так, платформа Decidim Barcelona дозволяє мешканцям не лише брати участь в опитуваннях і голосуваннях, а й безпосередньо подавати пропозиції щодо програм розвитку міста, що значно підвищує рівень залученості та впливу громадян на ухвалення рішень.

Досвід Данії демонструє ефективність інтеграції аналітичних інструментів у цифрові сервіси: платформа Danmarks Statistik дозволяє не лише збирати дані про громадську думку, а й системно аналізувати їх для планування політик, що підвищує результативність прийняття управлінських рішень.

Поданий порівняльний аналіз свідчить, що українські цифрові платформи виконують базові функції забезпечення прозорості та комунікації з громадянами, проте рівень залученості населення суттєво нижчий, ніж у провідних європейських містах. Підвищення ефективності українських сервісів можливе через інтеграцію більш інтерактивних функцій, активну промоцію електронних сервісів серед громадян, навчання користувачів та впровадження аналітичних інструментів для оцінки та прогнозування громадської думки. Такий підхід дозволить наблизити рівень цифрового залучення населення в

Україні до європейських стандартів та підвищити ефективність інструментів цифрової демократії.

Отже, цифровізація депутатської діяльності є стратегічно важливим напрямом розвитку місцевого самоврядування, який формує нові стандарти взаємодії між владою та громадянами, забезпечує ефективність управлінських процесів і сприяє підвищенню соціальної відповідальності депутатів. Водночас її реалізація потребує системного підходу, урахування специфіки громади, потенційних ризиків та потреб громадян, що дозволить максимально ефективно використовувати цифрові технології для зміцнення демократичних процесів та розвитку місцевої спільноти.

3.2. Удосконалення організаційно-управлінських механізмів роботи депутатів

Удосконалення організаційно-управлінських механізмів діяльності депутатів місцевих рад є важливим чинником підвищення ефективності, системності та прозорості управлінських процесів у територіальних громадах. На сьогоднішній день організаційна структура роботи депутатського корпусу Свалявської міської територіальної громади включає пленарні засідання ради, постійні та тимчасові комісії, роботу з зверненнями громадян і участь у громадських слуханнях. Водночас результати анкетного опитування депутатів Свалявської міської територіальної громади, а також аналіз практичної діяльності постійних і тимчасових комісій засвідчили наявність потреби в системному оновленні процедур планування, координації, комунікації та контролю виконання рішень ради. У зв'язку з цим нами запропоновано ряд напрямів удосконалення організаційно-управлінських механізмів роботи депутатів, яка передбачає комплексне поєднання функціональних, процедурних та технологічних змін:

- оптимізацію структури комісій та розподілу функцій, що забезпечує зменшення дублювання завдань, підвищення якості експертизи та прискорення проходження проєктів рішень;

- вдосконалення процедур планування та організації роботи депутатів, зокрема через річні та квартальні плани, KPI та стандартизацію процедур, що підвищує системність і передбачуваність діяльності;

- підвищення професійної компетентності депутатів через навчальні програми, тренінги та «депутатську школу», що сприяє підвищенню рівня експертності та відповідальності;

- удосконалення комунікації з громадою шляхом прийомів, консультацій, онлайн-платформ та публічних звітів, що формує прозорість, підзвітність і активну участь мешканців;

- впровадження системи моніторингу та оцінки діяльності, що дозволяє своєчасно виявляти проблеми, підвищувати відповідальність депутатів та забезпечувати прозору оцінку ефективності;

- цифровізацію діяльності депутатського корпусу, яка інтегрує електронний документообіг, CRM-системи, цифрові кабінети та мобільні застосунки, що скорочує адміністративні витрати, підвищує оперативність і прозорість інформації.

З метою узагальнення результатів проведеного аналізу та систематизації ключових напрямів удосконалення організаційно-управлінських механізмів діяльності депутатів Свалявської міської територіальної громади доцільним є представлення напрацьованих пропозицій у табличній формі. Табл. 3.3 відображає комплексну логіку модернізації депутатської діяльності, яка охоплює структурні зміни, удосконалення процедур планування, розвиток професійних компетентностей, трансформацію комунікаційної політики, запровадження системи моніторингу та цифровізацію управлінських процесів. Представлений матеріал дає змогу побачити як окремі напрями, так і їх взаємозв'язки, що в сукупності формують цілісну модель підвищення ефективності роботи депутатського корпусу.

Таблиця 3.3

**Комплекс заходів з удосконалення організаційно-управлінських механізмів
роботи депутатів Свалявської міської ТГ**

№	Напрямок удосконалення	Основні заходи	Очікуваний ефект
1	2	3	4
1	Оптимізація структури та функціонального розподілу постійних і тимчасових комісій	• Щорічна оцінка ефективності роботи комісій. • Створення експертних груп підтримки комісій (залучення бізнесу, громадських організацій, науковців). • Запровадження «гнучких комісій» для міжгалузевих питань. • Оновлення Регламенту взаємодії між комісіями та виконавчими органами.	• Зменшення дублювання функцій. • Підвищення якості експертизи проєктів рішень. • Прискорення проходження проєктів рішень.
2	Вдосконалення процедур планування та організації роботи депутатського корпусу	• Розроблення стратегічного, річного і квартального планів роботи ради. • Формування і публікація календаря засідань. • Визначення системи КРІ для депутатів. • Впровадження попередніх експертиз проєктів рішень. • Стандартизація процедур розгляду і обговорення питань.	• Підвищення системності та передбачуваності діяльності. • Скорочення управлінських затримок. • Якісніше опрацювання стратегічних питань.
3	Підвищення професійної компетентності депутатів через програму “Депутатська школа Свалявської ТГ”	• Тренінги з бюджету, земельних відносин, управління комунальною власністю. • Курси з етики, антикорупції, стратегічного планування. • Опанування цифрових інструментів управління. • Участь у форумах, навчальних поїздках, публічних обговореннях.	• Професійне зростання депутатів. • Підвищення рівня експертності під час розгляду питань. • Посилення персональної відповідальності та управлінської автономії.
4	Удосконалення комунікації та взаємодії депутатів із громадою	• Регулярні депутатські прийоми та тематичні зустрічі. • Публічні консультації з громадськістю. • Активне використання соцмереж та офіційних платформ. • Щорічний публічний звіт депутата. • Онлайн-карта округів із можливістю подання звернень.	• Зростання довіри до органів влади. • Підвищення залученості громадян до ухвалення рішень. • Прозорість та підзвітність депутатів.
5	Система моніторингу, оцінки діяльності та внутрішнього аудиту	• Розроблення методики оцінювання депутатів (кількісні та якісні індикатори). • Щорічна оцінка результативності комісій. • Громадський контроль.	• Своєчасне виявлення проблем у роботі депутатів. • Підвищення відповідальності депутатського корпусу.

Продовження табл. 3.3

1	2	3	4
6	Цифровізація організаційної діяльності та впровадження електронних інструментів управління	• Електронна платформа для роботи комісій (порядки денні, голосування, документообіг). • Автоматизований календар засідань і подій. • Створення цифрових архівів документів. • Індивідуальні кабінети депутатів на веб-сайті ради. • Мобільні застосунки для оперативних сповіщень.	• Скорочення адміністративних витрат і часу на підготовку засідань. • Підвищення оперативності та точності комунікації. • Прозорість та доступність інформації.

Примітка. Складено автором за даними дослідження

Систематизація напрямів удосконалення організаційно-управлінських механізмів депутатів Свалявської міської громади дозволяє комплексно оцінити проблеми існуючої моделі та визначити інструменти її модернізації. Основні напрями включають оптимізацію структури комісій із залученням експертів, впровадження планування та KPI, підвищення професійної компетентності через «Депутатську школу», удосконалення комунікації з громадою, систему моніторингу та цифровізацію процесів.

У сукупності наведені напрями формують цілісну модель удосконалення діяльності депутатів, що поєднує інституційні, управлінські та технологічні рішення. Їх реалізація здатна забезпечити системне підвищення ефективності роботи представницького органу, зміцнення демократичних практик, покращення якості управлінських процесів і створення нових стандартів взаємодії влади та громади.

З огляду на визначені напрями удосконалення та систематизовані у таблиці заходи постає необхідність оцінити ресурсне забезпечення їх реалізації. Ефективність впровадження запропонованих організаційно-управлінських змін значною мірою залежить від наявності відповідного фінансування, яке дозволить забезпечити проведення навчальних програм, модернізацію цифрової інфраструктури, організацію експертного супроводу роботи комісій, удосконалення комунікаційних механізмів і функціонування системи

моніторингу. З цією метою доцільним є формування кошторису витрат, що охоплює ключові елементи запропонованих заходів та визначає орієнтовні фінансові потреби для їх практичної реалізації.

У табл. 3.4 наведено орієнтовний кошторис упровадження комплексу заходів з удосконалення організаційно-управлінських механізмів діяльності депутатів Свалявської міської територіальної громади, що дозволяє оцінити необхідний обсяг ресурсів і забезпечити плановість фінансового супроводу реформування.

Таблиця 3.4

Орієнтовний кошторис упровадження комплексу заходів з удосконалення організаційно-управлінських механізмів діяльності депутатів

№	Напрямок діяльності	Сума, грн	Джерело фінансування
1	2	3	4
1	Аналіз, аудит та оновлення організаційних процедур	300 000	Місцевий бюджет / донори
	– Проведення організаційного аудиту (аналіз регламентів, процедур, функцій комісій)	120 000	
	– Соціологічне опитування депутатів і мешканців щодо ефективності взаємодії	80 000	
	– Підготовка нової редакції регламентів комісій та положень про діяльність ради	100 000	
2	Створення та запуск “Депутатської школи” (програма підвищення кваліфікації)	700 000	Донори / місцевий бюджет / партнери
	– Проведення тренінгів (40+ заходів)	350 000	
	– Залучення експертів та тренерів із публічного управління	200 000	
	– Навчальні матеріали, відеоуроки, онлайн-курси	100 000	
	– Організація навчальних візитів до інших громад	50 000	
3	Оптимізація роботи постійних комісій	450 000	Місцевий бюджет / донори
	– Розробка оновлених процедур і методичних рекомендацій	120 000	
	– Проведення міжкомісійних стратегічних сесій	150 000	
	– Формування експертних груп підтримки комісій	180 000	
4	Цифровізація діяльності депутатського корпусу	1 200 000	Донори / місцевий бюджет
	– Створення єдиної електронної платформи для депутатів	450 000	
	– CRM-система для роботи зі зверненнями громадян	200 000	
	– Модуль електронного документообігу та електронних засідань	300 000	
	– Придбання техніки (планшети/ноутбуки для депутатів, серверне забезпечення)	200 000	
	– Технічне обслуговування, хостинг, підтримка	50 000	

Продовження табл. 3.4

1	2	3	4
5	Покращення комунікації депутатів із громадою	500 000	Місцевий бюджет / донори / спецпроекти
	– Проведення громадських слухань, тематичних консультацій	150 000	
	– Запуск онлайн-платформи “Контакт депутатів”	120 000	
	– Комунікаційна кампанія (соцмережі, буклети, ролики, звіти)	150 000	
	– Створення інтерактивної карти округів	80 000	
6	Система моніторингу, оцінювання ефективності та звітності	400 000	Місцевий бюджет / донори
	– Розробка методики оцінювання ефективності роботи депутатів (KPI)	120 000	
	– Проведення щорічної зовнішньої оцінки	150 000	
	– Онлайн-панель моніторингу результатів	80 000	
	– Підготовка публічного річного звіту та аналітики	50 000	
7	Управління проектом, координація та адміністрування	300 000	Усі джерела
	– Координаційна команда (2–3 особи)	200 000	
	– Моніторинг виконання, внутрішній аудит	70 000	
	– Фінальна оцінка, аудит	30 000	
	Загальний бюджет проекту:	3 450 000	

Примітка. Складено автором самостійно. Орієнтовна вартість ресурсів розрахована з урахуванням ринкових цін станом на 2025 рік та включає резерв у 10–15% на інфляційні коливання. Джерела фінансування пропорційно розподілені між місцевим бюджетом, донорськими організаціями та партнерами.

Нижче подано повну дорожню карту реалізації проекту упровадження комплексу заходів з удосконалення організаційно-управлінських механізмів діяльності депутатів. Табл. 3.5 містить етапи, завдання, відповідальних та примітки. Загальна тривалість упровадження: січень 2026 – грудень 2026 (12 місяців).

Таблиця 3.5

Дорожня карта реалізації проекту упровадження комплексу заходів з удосконалення організаційно-управлінських механізмів діяльності депутатів

Завдання	Діяльність	Відповідальні	Примітки
1	2	3	4
Етап 1. Підготовчий (січень – лютий 2026)			
1.1	Створення координаційної групи проекту	Свялявська міська рада, апарат ради	Представники депутатів, виконавчих органів та експертів

Продовження табл. 3.5

1	2	3	4
1.2	Початковий аудит організаційних процедур і нормативної бази	Координаційна група, юридичний відділ	Аналіз регламентів, положень, процедур комісій
1.3	Проведення стартового круглого столу	Міська рада, ГО-партнери	Представлення цілей і структури проєкту
1.4	Соціологічне опитування депутатів і громадян	Соціологи, відділ інформаційної політики	Оцінка ефективності, проблем і очікувань
1.5	Формування технічного завдання для оновлення регламентів і комісій	Юридичний відділ	Підготовка документів для Етапу 2
Етап 2. Структурна модернізація (березень – квітень 2026)			
2.1	Оновлення Регламенту ради та Положень про постійні комісії	Юридичний відділ, експертна група	Публічне обговорення перед затвердженням
2.2	Формування експертних груп підтримки постійних комісій	Голови комісій, громадські організації	Добір експертів за галузевим принципом
2.3	Проведення стратегічних сесій із комісіями	Координаційна група, тренери	Розподіл функцій, планування роботи
2.4	Затвердження річного та квартальних планів комісій	Постійні комісії, сесія ради	Відповідно до оновлених процедур
Етап 3. Створення та запуск “Депутатської школи” (квітень – вересень 2026)			
3.1	Розроблення навчальної програми	Освітні партнери, ГО, експерти	Теми: бюджет, земля, стратегія, етика
3.2	Проведення перших тренінгів (10+)	Тренери, аналітики	Оцінка стартового рівня учасників
3.3	Запуск онлайн-курсу для депутатів	ІТ-відділ, партнери	Відеолекції та практичні матеріали
3.4	Тематичні воркшопи для комісій	Фасилітатори	Практичні кейси
3.5	Навчальний візит у громаду-партнера	Міська рада, донорські програми	Обмін досвідом з лідерськими громадами
Етап 4. Цифровізація діяльності (травень – листопад 2026)			
4.1	Створення електронної платформи для депутатів	ІТ-відділ, підрядник	Документообіг, засідання, голосування
4.2	Запуск CRM-системи для звернень громадян	ІТ-відділ, відділ звернень громадян	Автоматизація, лічильник, аналітика
4.3	Створення персональних цифрових кабінетів депутатів	ІТ-відділ	Публічні профілі й звіти
4.4	Пілотне тестування цифрових сервісів	Депутати, комісії	Збір відгуків, доопрацювання
4.5	Закупівля техніки (планшети, ноутбуки, сервер)	Відділ закупівель	Згідно з бюджетом
4.6	Публічне представлення цифрової системи громаді	Міська рада	Презентація функцій та інструкцій

Продовження табл. 3.5

1	2	3	4
Етап 5. Підсилення комунікації та участі громадян (липень – грудень 2026)			
5.1	Проведення регулярних депутатських прийомів	Депутати, старости округів	Графік оприлюднюється онлайн
5.2	Запуск платформи «Контакт депутатів»	ІТ-відділ	Онлайн-карта округів, звернення
5.3	PR-кампанія «Відкритий депутат»	Відділ комунікацій	Відео, буклети, історії успіху
5.4	Громадські консультації з питань розвитку громади	Комісії, ГО	Напрями: бюджет, земля, благоустрій
5.5	Опитування щодо задоволеності роботою депутатів	Соціологи, комунікаційний відділ	Річний аналіз прогресу
Етап 6. Моніторинг, оцінювання та завершення проекту (листопад – грудень 2026)			
6.1	Внутрішній моніторинг реалізації проекту	Координаційна група	Оцінка KPI, збір даних
6.2	Зовнішня незалежна оцінка ефективності	Залучені експерти	Порівняння результатів «до» і «після»
6.3	Публічний річний звіт про результати	Міська рада	Презентація перед громадою
6.4	Конференція з підбиття підсумків	Міська рада, донори	Участь ЗМІ та партнерів
6.5	Підготовка рекомендацій щодо масштабування моделі	Експертна група	Можлива інтеграція у Стратегію-2030

Примітка. Складено автором самостійно

Розроблена дорожня карта демонструє комплексний підхід до реформи, поєднуючи організаційні, процедурні, цифрові та освітні зміни, що забезпечує всебічне підвищення ефективності діяльності депутатського корпусу. Особлива увага приділена включеності широкого кола учасників, серед яких депутати, виконавчий апарат, комісії, громадськість та експерти, що сприятиме підвищенню прозорості та залученості.

Після визначення кошторису та розподілу фінансових ресурсів на реалізацію ключових заходів проекту доцільним є прогнозування очікуваних результатів. Це дозволяє не лише оцінити ефективність вкладених коштів, а й визначити вплив кожного заходу на підвищення продуктивності роботи депутатського корпусу, якість прийнятих рішень та рівень взаємодії з громадою. Прогнозування очікуваних результатів формує основу для моніторингу та оцінювання проекту, встановлює критерії успіху та слугує

інструментом для коригування стратегії реалізації заходів у процесі їх виконання (табл. 3.6).

Таблиця 3.6

Очікувані результати реалізації запропонованого проєкту

Очікувані результати	Значення	Обґрунтування
1	2	3
Підвищення ефективності роботи постійних комісій	+35–40%	Завдяки оновленим регламентам, експертній підтримці та стратегічному плануванню комісії працюватимуть швидше, зменшиться дублювання функцій і підвищиться якість експертизи рішень.
Скорочення часу підготовки проєктів рішень ради	–25–30%	Цифровий документообіг, стандартизовані процедури, уніфіковані шаблони та попередні експертизи дозволять оптимізувати роботу апарату ради та депутатів.
Підвищення залученості депутатів до роботи ради та комісій	+20–25%	Очікується зростання присутності на засіданнях, кількості ініціатив і пропозицій після проходження навчань та запровадження персональних KPI.
Підвищення професійної компетентності депутатів	80% депутатів пройдуть навчання	«Депутатська школа» забезпечує опанування ключових тем: бюджет, земельні питання, етика, стратегічне планування, цифровізація. Це підвищить якість прийнятих рішень.
Покращення взаємодії депутатів із громадою	500+ мешканців залучено	Платформа «Контакт депутатів», регулярні прийоми, консультації, мапа округів та PR-кампанія значно розширять канали комунікації та підзвітності.
Зростання кількості розглянутих звернень громадян	+40–50%	CRM-система, електронні кабінети депутатів та автоматизований облік звернень дадуть змогу оперативно реєструвати, опрацьовувати та відслідковувати виконання звернень.
Зменшення кількості прострочених депутатських доручень	–30–40%	Запровадження цифрового контролю виконання доручень і індикаторів результативності (KPI) оптимізує взаємодію з виконавчими органами.
Підвищення рівня прозорості роботи депутатського корпусу	+50% доступності інформації	Відкриті профілі депутатів, онлайн-календар засідань, оприлюднення звітів та аналітики забезпечать підвищення рівня довіри громадян.
Підвищення рівня задоволеності мешканців роботою депутатів	60–70% позитивних оцінок	Очікуване покращення комунікацій, відповідальності та оперативності реагування сприятиме позитивним змінам у громадській думці.
Активніше залучення громадян до прийняття рішень	300+ учасників консультацій і слухань	Організація тематичних консультацій, електронних опитувань та участь громадськості в підготовці рішень сприятиме демократизації процесів.
Підвищення цифрової спроможності ради	100% комісій працюватимуть із цифровою платформою	Електронна система документообігу, цифрові засідання, електронні профілі та CRM забезпечують якісну інституційну модернізацію.

Продовження табл. 3.6

1	2	3
Оптимізація адміністративних витрат	-15–20% витрат на паперовий документообіг	Поступовий перехід на цифрові інструменти скорочує витрати та прискорює роботу.
Систематизація діяльності депутатів	1 уніфікована система планування	Запровадження річних та квартальних планів, індивідуальних профілів депутатів та стандартів оцінювання забезпечать структурованість роботи.
Підвищення якості нормативних документів	+30% документів проходять експертну оцінку	Залучення експертів при комісіях забезпечує глибший аналіз та кращу аргументацію рішень.
Створення сталого інституційного механізму розвитку депутатського корпусу	Програма працює постійно	За підсумками проекту модель може бути інтегрована у Стратегію розвитку громади або стати окремою програмою «Підтримка діяльності депутатів».

Примітка. Складено самостійно

Удосконалення організаційно-управлінських механізмів роботи депутатів Свалявської міської територіальної громади передбачає комплексне поєднання структурних, процедурних, компетентнісних, комунікаційних та цифрових змін. Основні напрями включають оптимізацію структури комісій та розподілу функцій, впровадження стратегічного та квартального планування з визначенням КРІ, підвищення професійної компетентності через «Депутатську школу», удосконалення взаємодії з громадою через прийоми, консультації та онлайн-платформи, а також впровадження системи моніторингу та цифрових інструментів для підвищення ефективності та прозорості діяльності депутатського корпусу. Реалізація запропонованих заходів дозволить створити цілісну модель модернізації роботи депутатів, яка забезпечує підвищення якості ухвалених рішень, системність і передбачуваність управлінських процесів, зростання залученості депутатів і громадян, а також прозорість та підзвітність діяльності. Очікувані результати включають підвищення ефективності комісій, скорочення часу підготовки рішень, покращення комунікації з громадою, зростання цифрової спроможності ради та створення сталого інституційного механізму розвитку депутатського корпусу.

ВИСНОВКИ

Проведене дослідження дозволило сформулювати низку теоретичних й практичних висновків.

1. Депутат місцевої ради є ключовим суб'єктом місцевого самоврядування, уповноваженим представляти інтереси територіальної громади та реалізовувати принципи народовладдя на локальному рівні. Його діяльність має комплексний характер, поєднуючи представницькі, правотворчі, контрольні та організаційні функції, що забезпечує ефективне функціонування ради та реалізацію місцевих політик. Правовий статус депутата визначається багаторівневою системою нормативно-правових актів, серед яких ключове місце займають Конституція України, Закон «Про місцеве самоврядування в Україні» та Закон «Про статус депутатів місцевих рад». Ці акти регламентують права та обов'язки депутатів, гарантують прозорість і підзвітність їх діяльності, а також встановлюють механізми взаємодії з громадою. У сукупності вони створюють правову основу для професійної, відповідальної та демократичної діяльності депутатів на місцевому рівні, що сприяє розвитку територіальних громад і зміцненню довіри населення до органів влади.

2. Організація роботи депутатського корпусу ґрунтується на комплексі нормативних, етичних та організаційних принципів, серед яких законність, гласність, колегіальність, підзвітність, рівноправність та самостійність місцевого самоврядування. Форми діяльності депутатів включають як сесійні, так і позасесійні заходи; колективну та індивідуальну роботу; представницькі, контрольні, правотворчі та організаційно-координаційні функції. Методи роботи охоплюють нормотворчі, аналітичні, контрольні-координаційні, інформаційно-комунікаційні та організаційно-розпорядчі інструменти. У сукупності ці принципи, форми та методи забезпечують системність, професійність і ефективність виконання депутатських повноважень, сприяють демократичності процесів прийняття рішень і зміцненню довіри громадян до органів місцевого самоврядування.

3. Депутатський корпус Свалявської міської територіальної громади VIII скликання налічує 25 осіб і відзначається політичним, гендерним, освітнім, віковим та професійним різноманіттям. Найбільшу представленість мають політичні партії «Слуга Народу» та «Команда Андрія Балоги», що забезпечує баланс між впливовими політичними силами та меншими фракціями. Гендерний склад (36 % жінок) і різні вікові категорії депутатів сприяють урахуванню інтересів різних соціальних груп та поєднанню молодіжного потенціалу із досвідом старших поколінь. Більшість депутатів мають вищу освіту (88 %) і різноманітний професійний досвід, що забезпечує ефективну реалізацію представницьких, контрольних і правотворчих функцій. Організація роботи корпусу здійснюється відповідно до законодавства та регламенту ради і передбачає участь у пленарних засіданнях, роботу в постійних та тимчасових комісіях, особисті прийоми громадян, опрацювання звернень і запитів, а також участь у громадських слуханнях. Діяльність комісій забезпечує експертну та аналітичну підтримку ухвалюваних рішень, контроль за їх виконанням і оперативне реагування на проблеми громади. Отже, склад і організація роботи депутатського корпусу Свалявської ТГ відображають принципи ефективності, колегіальності, законності та відкритості, створюючи передумови для належного управління територією, демократичного залучення громадян до процесів прийняття рішень та формування професійної та відповідальної місцевої влади.

4. Аналіз ефективності інструментів депутатської діяльності у Свалявській міській територіальній громаді свідчить, що система роботи ради загалом функціонує ефективно та забезпечує реалізацію представницьких, контрольних і організаційних повноважень депутатів. Найвищу результативність демонструють пленарні засідання та робота постійних комісій, які забезпечують колегіальне ухвалення рішень, фахову експертну оцінку проєктів рішень і контроль за їх виконанням. Значущим інструментом є також прийоми громадян та обробка звернень, що формує прямий канал комунікації між депутатами та виборцями. Водночас тимчасові комісії та

громадські слухання мають помірний рівень ефективності через обмежену поінформованість та низьку участь населення, що вказує на необхідність посилення комунікаційної складової, відкритості та інклюзивності цих механізмів.

5. Інтеграція сучасних інформаційно-комунікаційних технологій у діяльність депутатів (публікація рішень, електронні звернення, онлайн-опитування, відеотрансляції засідань) сприяє підвищенню прозорості, оперативності та доступності роботи ради для громадян. Ефективність цифрових інструментів залежить від рівня цифрової грамотності населення, доступності сервісів та їх інтерактивності. Порівняльний аналіз українських та європейських практик свідчить, що українські платформи забезпечують базові функції цифрової демократії, проте потребують підвищення залученості громадян шляхом інтеграції більш інтерактивних функцій і активного просування цифрових сервісів.

6. Комплексне вдосконалення діяльності депутатського корпусу передбачає структурні, процедурні, компетентнісні, комунікаційні та цифрові зміни. Запропоновані заходи – оптимізація структури комісій, стратегічне планування з визначенням КРІ, створення «Депутатської школи», цифровізація роботи – дозволяють підвищити ефективність і передбачуваність управлінських процесів, покращити якість ухвалюваних рішень, зміцнити прозорість та підзвітність депутатів, забезпечити активніше залучення громадян і створити стійкий інституційний механізм розвитку місцевого самоврядування. Реалізація запропонованої моделі модернізації роботи депутатського корпусу сприятиме системному підвищенню ефективності місцевої влади та закладатиме основу для подальшого розвитку демократичних практик у громаді.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Батанова О. В. Місцеве самоврядування як інститут громадянського суспільства: муніципально-правові проблеми взаємодії та функціонування. *Аспекти публічного правління*. 2018. Том 6 № 6-7. С. 45-53.
2. Великий тлумачний словник сучасної української мови (з дод. і допов.) / Уклад. і гол. ред. В. Т. Бусел. Київ; Ірпінь: ВТФ «Перун», 2005. 1728 с.
3. Виборчий кодекс України від 19.12.2019 р. № 396-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/805-20>
4. Відкрите місто: посилення участі громадян у розвитку місцевої громади. URL: https://oldsite.eef.org.ua/program-project/vidkryte-misto-posylennya-uchasti-gromadyan-u-rozvytku-mistsevoyi-gromady/?utm_source=chatgpt.com
5. Ворона П. В. Депутат місцевої ради. Енциклопедія державного управління. Київ: НАДУ, 2011. С. 68-69.
6. Господарський Кодекс України від 16.01.2003 р. № 436-IV. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/436-15/>
7. Дерун Т. М. Навчальний посібник для депутатів місцевих рад об'єднаних територіальних громад. Вид. 2-е. Київ: ТОВ «Підприємство «ВІ ЕН ЕЙ», 2017. 164 с.
8. Децентралізація в Україні та її вплив на соціально-економічний розвиток територій: методичні підходи та результати оцінювання: наукова доповідь / наук. ред. д.е.н., проф. Сторонянської І.З. Львів: ІРД НАНУ, 2018. 144 с.
9. Децентралізація. Свалявська територіальна громада. URL: https://decentralization.gov.ua/newgromada/3882?utm_source=chatgpt.com
10. Дурман О. Л. Поняття та правова характеристика статусу депутатів місцевих рад в Україні. *Вчені записки ТНУ імені В. І. Вернадського. Серія: Державне управління*. 2019. Том 30 (69), № 6. С. 95-101.
11. Закон України «Про доступ до публічної інформації» від 13. 01. 2011 № 2939-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2939-17>

12. Закон України «Про забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків» від 8 вересня 2005 року № 2866-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2866-15>
13. Закон України «Про запобігання корупції» від 14 жовтня 2014 року № 1700-VII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1700-18>
14. Закон України «Про місцеве самоврядування в Україні» від 21.05.1997 № 280/97-ВР. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/go/280/97-%D0%B2%D1%80>
15. Закон України «Про службу в органах місцевого самоврядування» від 7 червня 2001 року № 2493-III. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2455-17>
16. Закон України «Про статус депутатів місцевих рад» від 11 липня 2002 року № 93-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1201-14>
17. Кириченко Ю. М. Організаційно-правові форми діяльності органів місцевого самоврядування. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2022. № 12. С. 286-290.
18. Конституція України від 28 червня 1996 року № 254к/96-ВР. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/go/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80>
19. Кодекс України про адміністративні правопорушення від 7 грудня 1984 року № 8073-Х. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/80731-10>
20. Кримінальний кодекс України від 5 квітня 2001 року № 2341-III. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14>
21. Круп'як Л.Б., Круп'як І.Й. Сучасні підходи до управління інноваційним розвитком території. *Актуальні проблеми менеджменту та публічного управління в умовах сучасних викликів*: матеріали VI Всеукраїнської науково-практичної конференції з міжнародною участю. 2025. С. 145-148.
22. Лопушинський І. П., Філіппова В. Д., Плющ Р. М. Механізми забезпечення сталого розвитку територіальних громад в умовах децентралізації влади в Україні. *Вісник Херсонського національного технічного університету*. 2022. № 4(83). С.154-160.

23. Огороднік, О., Балюк, Б. Публікація відкритих даних міст під час війни: результати дослідження. Програма «Прозорі міста», Transparency International Ukraine. 2023. URL: https://www.transparentcities.in.ua/research_articles/vidkryti-dani-mist-v-umovakh-viiny-rezultaty-doslidzhennia
24. Омелько І. І. Конституційно-правове регулювання форм діяльності депутатів місцевих рад в Україні. Дис. ... канд. юрид. наук. : 12.00.02. Конституційне право; муніципальне право. Харків, 2021. 212 с.
25. Офіційний сайт Свалявської міської ради URL: <https://svalyavska-gromada.gov.ua/pro-gromadu-11-32-09-24-02-2021/>
26. Регламент Свалявської міської ради VIII скликання. URL: <https://svalyavska-gromada.gov.ua/reglament-svalyavskoi-miskoi-radi-viii-sklikannya-10-34-37-20-05-2021/>
27. Серьогін С. М., Бородин Є. І. та ін. Теоретичні та практичні аспекти формування компетентності депутатів місцевих рад України. Монографія. За наук. ред. І. В. Шпекторенка. Дніпро: ГРАНІ, 2021. 280 с.
28. Слободяник А. М., Павловський С. А., Серий А. А., Гармаш О. С., Коваль В. М. Забезпечення та розвиток економічної спроможності територіальних громад в Україні у період цифровізації економіки. *Київський економічний науковий журнал*. 2024. Вип. 7. С. 142-153.
29. Стратегія розвитку Свалявської територіальної громади на період до 2027 року. Свалява, 2021. 172 с.
30. Швець А. І. Основні організаційно-правові форми діяльності депутатів місцевих рад. Дис. ... канд. юрид. наук. 12.00.02 – конституційне право; муніципальне право. Київ, 2021. URL: <https://constitutionalist.com.ua/wp-content/uploads/2025/>
31. Шкільняк М.М., Мельник А.Ф., Монастирський Г.Л., Васіна А.Ю. та ін. Управління життєдіяльністю територіальних громад в умовах воєнного стану: виклики й механізми реагування. *Вісник економіки*. 2022. Випуск 2. С.197-206.

32. Шкільняк М.М. Модернізація публічної служби – як інструмент управлінських реформ в Україні. *Актуальні проблеми менеджменту та публічного управління в умовах сучасних викликів*: матеріали VI Всеукраїнської науково-практичної конференції з міжнародною участю. 2025. С. 285-292.
33. Чернецька О. В. Представницькі органи місцевого самоврядування у системі публічної влади: конституційно-правова природа. *Часопис Київського університету права*. 2010. № 2. С. 119-123.
34. Чумак В. В. Нормативно-правове регулювання прав, обов'язків та гарантій депутатів місцевих рад України. *Інноваційні технології в менеджменті та публічному управлінні*: матеріали доповідей наукової конференції молодих вчених, аспірантів та студентів кафедри менеджменту, публічного управління та персоналу (Тернопіль, 27 листопада 2025 року).
35. Чумак В. В. Поняття та сутність депутатської діяльності в органах місцевого самоврядування. *Актуальні проблеми економіки, підприємництва та управління на сучасному етапі*: збірник тез доповідей X Ювілейної науково-практичної конференції студентів та молодих вчених з міжнародною участю (Тернопіль, 20 листопада 2025).
36. Yushchuk, R., & Zabolotnya, V. Development of Participation in Local Government of Ukraine: Administrative and Legal Relations. *Public Administration and Law Review*. 2024. № 2(18), Pp. 12–20. URL: 10.36690/2674-5216-2024-2-12-20
37. Policy Review. Policy Review – «The roadmap for the City Council's policies ... the first use of the Decidim platform ...» 2023. URL: <https://policyreview.info/pdf/policyreview-2023-1-1696.pdf>
38. ECNL (European Center for Not-for-Profit Law). New dimensions for public participation. 2023. URL: https://ecnl.org/sites/default/files/2023-12/ECNL_New%20dimensions%20for%20public%20participation_Nov%202023%201.pdf